

A néptanító mint a nép tanítványa és a tudomány művelője.*

Tervezett előadásomnak itt csak vázát és rövid kivonatát adom.

Utólagos jóváhagyásom reményében tüzek engem napirendre. Szívesen állok kollegáimnak országsszerte rendelkezésére. Szívesen vagyok Szamosújvárt. És mikor kedves régi jó barátom, Gönczi Ferenc tanfelügyelő ur ajánlatára hivat ide, háromszorta szívesen jöttem ide, bárha épen most szorgos teendőim voltak máshol is.

És a tanfelügyelő egyuttal nagyon alkalmas téma lehetett volna egy igen tanulságos előadás számára. Reá mutatva, nagyon sokat és érdekesen beszélhettem volna a magyar tanító példájáról, mintájáról. Pár évvel ezelőtt Gönczi az volt, ami a legtöbbünk, egyszerű, szegény falusi néptanító. Volt neki két nagyhatalmu protektora: az erredetlen munka és a lelki kiválóság. És ő ma előkelő nagyhatású állásban munkálhatja önnkel a nemzeti kulturát. Azonban ő most sem akar egyéb lenni, mint e vármegye első tanítója.

Annak a kifejtése, hogy ez hogyan történt, nem volna személyi kultúra, amelyre nekem különben semmi okom sem volna, hanem igen megszívlelendő gyakorlati példa és tanítók gyűléseinek nagyon stilszerű tárgya. De Gönczi puritán szerénysége mégsem engedné, hogy hosszasan foglalkozzam vele. Azért más témát keresek előadásom számára. Beszélni kívánok a néptanítóról mint a nép tanítványáról és mint a hazai tudomány nagyszerepű művelőjéről.

Docendo discimus: tanítva tanulunk. Nemcsak a jó pap tanul holtig, hanem a jó tanító is. Amint

* A szolnok-doboka vármegyei tanító-egyesület választmánya, Gönczi Ferenc tanfelügyelő javaslatára, utólagos jóváhagyásom reményében, kitzte a nevemet az 1906. okt. 13-án Szamosújvárt tartandó közgyűlésének napirendjére. Megjelentem a közgyűlésen, hogy szabad előadást tartsak olyan témáról, amelynek általános fontossága mellett lokális aktualitása is volt. A közgyűlés első napját pusztá formalitások foglalták el. A következő napra régészeti kirándulást terveztem volt a legelőbbkelő résztvevők társaságában Ott volt a tanítóegyesület elnöke is. Azonban, hogy a napirend ne szenvedjen esorbát távozásom miatt, egészen szokásom ellenére, megirtam röviden és hevenyészve, tervezett előadásom kivonatát és átadtam az illetékes faktornak, hogy a gyűlés elé terjeszszék. Ez elmaradt, állítólag azért, mert a jelenlevő 100 tanító közül egyik sem tudta elolvasni irasomat. Aztán hiába vártam, hogy munkálatom megjelenjek a „Tanügyi Tanácskozó-ban. Kéziratom elkallódott. Sokszoros sürgetésemre végül a minap 4 év mulva Gönczi tanfelügyelő ur szívességéből visszakaptam kéziratomat. Most is elég érdekesnek és fontosnak találom arra, hogy a „Szamosvölgye“ rendelkezésére bocsássam. Budapest, 1908. II. 1.

az élet számára tanít, maga is az életből, a környezettől tanul, nemcsak könyvekből. Környezete és munkálkodásának tárgya a nép. Ezt kell tanulnia és ettől kell tanulnia. A tanításnak egyéninek kell lenni. De nemcsak személyi egyén van, hanem nagyobb emberközösségeknek is van eg' éniségük. Individualis jellege van a népfajnak, egy vidék lakosságának, egy-egy családnak. És egyéniségnek tekinthető különösen a község. Nem annyira a vegyes elemű város, hanem a falu.

Ismernünk kell a népet, melyet tanítani és nevelni akarunk. Ismernünk képzetait, fogalomkörét, felfogását. Ismernünk lelkületét, temperamentumát, hajlamait, hibáit és erényeit. Ismernünk életvi-zonyait, képességeit. Ismernünk hagyományait és eszményeit. Tudnunk kell multját, hogy tudjunk jövőt építeni számára. Tanulnunk, tanulmányoznunk kell a népet. Hogy ebbeli vizsgálódásunk és elmékedésünk könnyű, helyes és biztos legyen, foglalkoznunk kell a népelet és néplelek tudományával, a népraajzzal. Hogyan kell ezt kultiválni, erre a hazai tudományban legklasszikusabb példa épen az önök tanfelügyelője.

Aki a népet tanulja, az tanul is a néptől. Azt tudni, hogy a nép mi és milyen, nagyon fontos a saját paedagogiai és didaktikai céljainkra nézve. Azt tudni, hogy a nép mit tud, mit gondol és csinál nagyon fontos a nemzeti tudományra sőt a nemzeti életre nézve. Amint a néptanítónak ismernie kell a maga faluját, ugy kellene ismerniök a kormányóknak, a nemzet sorsa intézőinek a haza összes népeit, az egész nemzetet. Ennek az ismeretnek konkrét elemeit realis adatait biztos indukeióra alkalmas anyagát csak az szerezheti meg, aki kellő intelligenciával, érzékkel és szándékkal ellátva, közvetlenül érintkezik a néppel és bírja annak bizalmát.

A néptanító e fontos közvetítő nemzet és nép között. Ő képviseli az emberi kultúra egyetemességét és kontinuitását, a nemzedékek közt a morális folytonosság kapcsát. Hivatása, hogy a szorosabb értelemben vett népet a nemzet szellemi színvonalára emelje és az emberi szellem általános haladásának részesévé tegye, amennyiben ez a mindennapi élethez szükséges. A néptanító az, aki nemzetet csinál a népből. Ez hivatásának nemzetalkotó fontossága.

De nem kevésbbé fontos feladatai volnának a néptanítónak nemzeti lét eredeti, gyökeres alapjainak fenntartásában és biztosításában is.

Hogy a nemzet a kultúra magasabb fokain ne szakadjon el gyökereitől, ne halványodjék el az általános civilizáció szürkeségében, ne nivellálódjék formátlanná a kozmopolitizmus jellemtelenségében: folytonos érintkezésben kell maradni azzal a talajjal, melyben a nemzeti szellem gyökeredzik a népelettel; fel kell frissülnie a néplelek üde forrásaiból. Mert a nemzet a maga komplikált szociális szerkezetével absztrakt és mesterséges irányzatú és

államgéppé merevedik, ha nem kap pezsgő, keringő vért a konkrét, természetes, szerves népeletből.

Ezt az életet minden jelenségeiben megismerve, a néplelek minden nyilvánulásaiban buvárolva, a nép hagyományos, természetes, gyakorlati, sok tekintetben ösztönszerű tudását őseredeti világ-nézetét eltanulva, lesz a néptanító a nép tanítványa. És ha ezt a revelációt, a néplelek e szentírás-szerű kinyilatkoztatását közli, közvetíti a nemzettel, akkor felemelkedik az oktatás legmagasabb kategóriájába, kormányok és döntő intézők tanító-mestere lehet. Így képviseli a nagy körforgást a nemzeti életben, így lesz a nemzeti geniusznak folytatható, meghatott és visszaható tényezője.

Talán nagyzolónak és bonyolultnak látszó elmélet ez. Teljes kifejtése, megvilágítása és megokolása több szót, több időt követel.

Sokszor önérzetesen hangoztatott szálló igévé lett, hogy a néptanító az új honfoglalás hőse. A fegyverrel megszerzett hazát nemcsak érzelé-tileg kell egészen meghódítanunk, hanem szelle-mileg, a tudós számára is. Csak azt szerethetjük tudatosan, amit ismerünk. Csak azt tudjuk igazán, teljes belső tulajdonjoggal, amit ismerünk. De hát ismerjük e a hazát? Ismerjük-e minden területének, zugának földjét és természetét, népét és történetét? Pedig meg kell ismernünk, ha igazán el akarjuk foglalni szelle-mileg is. Erre tizezerek a magyar néptanítók. Minden népiskola a maga területén egy tudomány egyetem, egy tudományos akadémia, egy nemzeti muzeum. A tanítónak meg kell ismerie faluja és környéke földrajzát és földtanát, állat- és növényvilágát, népeletet történetét, kulturáját. És ha megismerte, ismertetnie is kell. Anyagról van itt szó, adatokról, tényekről. Nem kell ide mély-séges tudomány, filozofáló rendszerezés. Tudás kell annyi, a mennyi van a normális képzésű tanítónak. És kell lelkesedés, munkakedv, erős akarat. A tanulmányok irodalmi értékesítésére van már elég alkalom. Vannak szakfolyóiratok napilapok, tanügyi értesítők. És a vidéki sajtónak az volna leghasznosabb feladata, hogy a vidéki legrészletesebb ismertetésével előmozditsa e szak-ismeretét. A tanító ilyenmü munkájával nem maradna el az erkölcsi elismerés, sőt némi anyagi jutalom sem. És emelkednék a tanítói tekintély.

Hogy a környéknek ilyen alapos tanulmányo-zása és tapasztalati ismerése milyen gyümölcsöző volna közvetlenül az iskolai tanításra, ezt nem kell fejtegetni. A hazai tudománynak pedig mérhetetlen haszna volna belőle.

Még csak néhány konkrét lokális vonatkozású megjegyzés! E vármegye a legérdekesebbek egyike. Itt roppant halás lesz és alkalom kínálkozik a tanító ilyenmü munkásságára. Egyesüljenek a tanfelügyelőnek az ország legilletékesebb szakemberé-nek vezetése alatt, és alkossák meg a megye népraajzát, a vármegyei monographiának, egyik

I. ÉVFOLYAM.

nagyérdemü kartársuk ez örökbecsü munkájának e méltó koronáját. Munkálkodjanak a sajnos elkallódott vármegyei muzeum vindikálásán. Buzgolkodjanak a keletkezőber. levő örmény muzeum érdekében! Világraszóló kulturintézmény lehet ez, nemcsak e városnak, hanem e megyének és az egész országnak büszkesége!

A néptanító alapvetője annak a Magyarországnak, amely lesz, de hogy ez lehessen, ismernie folytatnia kell azt a Magyarországot, amely volt, és azt, amely van?

Dr. Ferrmann Antal.